

A PROPAUS DELS JONHENTS

Seriá logic qu'un compausat de dos tèrmes o mai ne faguèsson pas qu'un graficament. Avèm l'exemple d'autres lengas qu'escrivon sens jonhent los mots venguts corrents : *bedroom*, *pacemaker* (angl.), *enhorabuena*, *cortacircuits* (cast.) *cassaforte*, *bassorilievo* (it.)... Per d'unes mots, l'occitan a pas escapat al fenomèn (*planpè*, *planponh*, *barbablanc*, *bèlfraire*, *bèlpaire*, *bèlasorre*, *padevin*, *palmacrist*, *adieusiatz*... ne son l'illustracion), mas aquò se pòt pas aplicar sistematicament, compte tengut de la multiplicitat de las combinasons possiblas. Aicí las nòstras causidas principalas :

1°/ Escrivèm amb un jonhent :

- a) los compausats que correspondon a una frasa o que contenen doas accepcions o dos tèrmes **plan diferenciats** : *lèva-matin*, *manja-quand-n'a*, *gris-jaune*, *bi-sexual*, *cinemà-vertat*, *clar-e-brun*, *aiga-sal*, *aiga-nèu*... e tanben las expressions popularas estereotipadas : **A-pas-qu'un-uèlh** , **Salv-m'i-teni** / **Salv-m'i-ten !** , **M'as-colhonat-quand-t'ai-vist**, **mal-m'agacha**...
- b) los compausats de dos vèrbs o de dos substantius que marcan una alternativa : **monta-davala**, **tira-buta**, **vira-revira**, **colca-lèva**, **jai-lèva**, **tomba-lèva**, **ziga-zaga**, **manja-dòrm**, **manja-caga**, **pissa-caga**, **pèla-manja**...
- c) los compausats de dos elements variables : **tot-nud**, **tota-nuda**, **tot-poderós**, **tota-poderosa**, **mièg-caluc**, **mièja-caluga**, **pòrta-vitra**, **pòrta-fenèstra**, **pont-levadís**, **radical-socialista**, **canhon-moton**, **rat-bufon**...
- d) los compausats d'elements repetitius o sinonims , los compausats e los derivats de punts cardinals, los compausats de « naut » e de « bas » (sens geografic) : **ric-a-ric**, **ripa-rapa**, **lèu-lèu**, **tifa-tafa**, **sica-saca** ; **patin-patan-pas res** ; **Sud-èst**, **Nòrd-oèst**, **Roergue-Sud**, **Sud-Avaïron**, **sud-avaïronés**, **Lengadòc-Bas**, **bas-Lengadocian**, **País-Bas** (mas Paísbassòl)...
- e) los compausats que lors prefixes **èx**, **quasi** ('kasi), **non**, **in**... forman amb lo mot combinat un mot autonòm : **èx-professor**, **quasi-monopòli**, **non-participacion**, **in-dotze**, **in-setze**, **in-trenta dos**... (mas véser 2°/ d)

2°/ Escrivèm sens jonhent e desseparats :

- a) sants, fèstas de sants, prenomes, escaïsnoms e damnes : **sant Joan**, **per Sant Joan**, **Joan Loís**, **Maria Odila**, **Joan Pèire**, **Joan farina**, **Joan fotre**, **Joan salsa**, **Joan topin**, **Sala topin**, **Sacre Dieu**, **Sacre nom de Dieu !**...
- b) lo vocabulari de las plantas, dels campairòls e dels animals : **èrba de mèl**, **èrba curadents**, **blat negre**, **bleda raba**, **còl tòrta** (violeta), **mongilh ris**, **vira solelh** ; **sant miquèla**, **pet de lop** / **bolet d'anhèl**, **bolet capnegre**, **bolet castanh**, **bolet pèpolit** ; **bernat pescaire**, **bernat pudent**, **papach ros**, **coa roja**, **còl tòrta** (aucelum) ; **mal armat**, **peis luna**, **bèl uèlh** (peïssum)
- c) los compausats que contenen una preposicion o un article entremièg dos tèrmes : **lenga de pelha**, **pè de cèrvia**, **pèira de glaç**, **uèlh de buòu** (obertura), **Joan de léser**, **sauta en banca**, **sauta en l'aire**, **sauta l'ase**...
- d) las locucions latinas passadas en occitan : **ab intestat**, **ad patres**, **de facto**, **ex abrupto**, **ex aequo**, **ex cathedra**, **ex libris**, **ex nihilo**, **ex voto**, **in extenso**, **in extremis**, **in folio**, **in partibus**, **in plano**, **in quarto**, **in situ**, **ipso facto**, **ultra petita**...
- e) lo redoblament augmentatiu de dos adjectius : **comol comol**, **polit polit**, **menut minut**, **pichon pichon**...

3°/ Escrivèm sens jonhent e soudats la màger part dels autres, e los derivats de compausats, que sián compausats :

- a) *de dos substantius* : **fauçmargue**, **palfèrre**, **claupèire**, **escaïsnom**, **escaïsnomenar**, **lengamaire**, **mairelenga**...
- b) *d'un substantiu e d'un vèrb o d'un vèrb e d'un substantiu* : **capvirar**, **peltirar**, **còpacap**, **semblaboc**, **gratapapièr**...
- c) *d'un substantiu e d'un adjectiu o d'un adjectiu e d'un substantiu* : **capleugièr**, **morreponchut**, **barbablanc**, **barbagris**, **pèterròs**, **aigenshadièr**, **blatnegrièira**, **malafam**, **miègjorn**, **miegjornal**, **bèrcadent**, **falsamoneda**, **falsmonedièr**...
- d) *d'un prefix e d'un adjectiu o d'un participi passat* : **antinuclear**, **pòstescolar**, **semicircular**, **entrebadat**, **prefabricat**...
- e) *d'un prefix e d'un substantiu* : **preacòrdi**, **psicodrama**, **rèirenebot**, **subrepés**, **telecomunicacion**...
- f) *d'un advèrbi e d'una preposicion o de doas preposicions* : **çains**, **çaisús**, **çaijós**, **çaicontra**, **senscontra**...
- g) *d'una preposicion e d'un substantiu* : **abansgarda**, **abanspropaus**, **sensabric**, **senseplec**, **apèsdinnada**...
- h) *d'un advèrbi (o d'una locucion adverbiala) e d'un vèrb* : **aicisèm**, **paucval**, **paucvalum**, **paucparla**, **a la mantasta**...

N.B. 1. Quand la vocala finala del primièr tèrme es la meteissa que la vocala iniciala del segond, i pòt aver assimilacion :

pòrtaranha **pòrtavion**, **picaucèl**, **telaranha**, **toxinfecion** ; dins d'autres cases tanben : **atmosphèra**, **atmosferic**, **semisfèra**, **semisferic**...

2. Mantenèm lo jonhent en cas d'incompatibilitat fonetica, grafica o semantica : **anti-ozòn**, **semi-arid**, **avant-traïn** (mas la simplificacion *avantraïn* es possible), **cap-pelat** (cap-pelat es pas capelat, v. p.p. 225 e 223), **infra-uman**, **semi-anular**, **semi-arid**...

3. Es de notar que, de còps, i pòt aver una diferéncia de sens dins lo meteïss compausat o non compausat, amb jonhent o sens jonhent, per ex. **non-res** e **nonrés** (*Aquela persona es un non-res. Tombar dins lo nonrés*) ; **cambrafreja** e **cambra freja**.

4. Per d'unas locucions o d'unes compausats la combinason dels tèrmes relèva pas exclusivament d'una sola categoria, per ex. **a la mantasta**, **a man tastas**, o per de tèrmes de 2°, b que, quand son al plural, passan a 1°, c : **mongilhs-ris**, **peisses-luna**...

Gairal - Cantalauca.

QUICÒM DE TIPICAMENT OCCITAN

Quand un substantiu existís a l'encòp al masculin e al femenin, aicesta forma es pus bèla, pus fòrta, pus fina :

coberton, cobertoira	garbièr, garbièira	palabés, palabessa	panièr, panièira
cotèl, cotèla	pairòl, pairòla	palhièr, palhièira	burat, burata.